शिक्षक छनौट परीक्षा संचालन कार्यविधि, २०७४

घोराही उपमहानगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

घोराही दाङ, ५ नं. प्रदेश, नेपाल

शिक्षक छनौट परीक्षा संचालन कार्यविधि, २०७४

प्रस्तावना :

नेपालको संविधानको धारा ३१ मा उल्लेखित शिक्षा सम्बन्धि हक : उपधारा (१) प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षामा पहुँचको हक हुनेछ । उपधारा(२) प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत तह सम्मको शिक्षा अनिवार्य र नि:शुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा नि:शुल्क पाउने हक हुनेछ । उपधारा(३) अपांगता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानून बमोजिम नि:शुल्क उच्च शिक्षा पाउने हक हुनेछ । उपधारा (४) दृष्टिविहीन नागरिकलाई ब्रेल लिपि तथा बहिरा र स्वर वा बोलाई सम्बन्धी अपांगता भएका नागरिकलाई सांकेतिक भाषाको माध्यमबाट कानून बमोजिम नि:शुल्क शिक्षा पाउने हक हुनेछ । उपधारा (५) नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानून बमोजिम आफ्नो मातृ भाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक हुनेछ । संविधानप्रदत्त शिक्षा सम्बन्धी यस्तै अधिकारलाई सुनिश्चितता प्रदान गर्न शिक्षक छनोट परीक्षालाई व्यवस्थित, मर्यादित बनाई योग्य एवं सक्षम जनशक्तिको छनौट गरी शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न र सामुदायिक विद्यालयमा प्रधानाध्यापक, करार शिक्षक वा नीजि स्रोत शिक्षक नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्न समुदायद्वारा संचालित विद्यालयमा सामुदायिक शिक्षक, अन्य शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको नियुक्ति र त्यसरी नियुक्त भएका शिक्षकको बढुवाको लागि सिफारिस गर्न नेपालको संविधान २०७२ मा उल्लेख भएको शिक्षा सम्बन्धि व्यवस्था, शिक्षा ऐन २०२८ (नवौं संशोधन) तथा नियमावली २०५९(संशोधन सहित) को नियम १९२ खण्ड (ङ) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी शिक्षक छनौट परिक्षा संचालन कार्यविधि २०७४ घोराही उपमहानगरपालिका दाङ अर्न्तगतका सम्पूर्ण सामुदायिक विद्यालयहरुमा लागू हुने गरी घोराही उपमहानगरपालिकाको कार्यपालिका बैठकले २०७४।७।१९ गते यो कार्यविधि जारी गरेको छ ।

परिच्छेद – १

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(१.१) यस कार्यविधिको नाम शिक्षक छनौट परीक्षा संचालन कार्यविधि २०७४ रहेको छ ।
(१.२) यो कार्यविधि घोराही उपमहानगरपालिकाको कार्यपालिका बैठकले स्वीकृत गरेको मिति देखि लागू हुने छ ।
२. परिभाषा :
विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा
(१)“विद्यालय”भन्नाले कक्षा १-१२ सम्मको शैक्षिक संरचनालाई सम्झनु पर्दछ ।
(२) “विषय विशेषज्ञ” भन्नाले आधरभूत तह(कक्षा १-८) र माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) सम्म शिक्षक छनौट परीक्षा संचालनका लागि यस उपमहानगरपालिकाबाट सूचिकृत भएका प्राथमिक, निम्नमाध्यमिक, माध्यमिक तहका शिक्षकहरु र स्रोत व्यक्तिहरुलाई समेत सम्झनु पर्दछ ।
(३) “उपमहानगरपालिका”भन्नाले घोराही उपमहानगरपालिका दाङ सम्झनु पर्दछ ।
(४) “विद्यालय कर्मचारी”भन्नाले विद्यालय सहयोगी, विद्यालय सहायक वा शिक्षक बाहेक विद्यालयमा नियमित हाजिर भई तलव भत्ता लिने अन्य कर्मचारी बुझ्नु पर्दछ ।
(५) “समिति”भन्नाले शिक्षक छनोट समितिलाई सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद-२

शिक्षक छनौट समितिको संरचना

२.१ सामुदायिक विद्यालयमा प्रधानाध्यापक, करार शिक्षक वा नीजी श्रोत शिक्षक नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्न समुदायद्वारा संचालित विद्यालयमा सामुदायिक शिक्षक, अन्य शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको नियुक्ति र त्यसरी नियुक्त भएका शिक्षकको बढुवाको लागि सिफारिस गर्न वा संस्थागत विद्यालयमा स्थायी शिक्षकको नियुक्ति का लागि सिफारिस गर्न प्रत्येक विद्यालयमा देहाय बमोजिमको एक शिक्षक छनौट समिति रहनेछ ।
(क) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष वा निजले तोकेको सो समितिको सदस्य - संयोजक
(ख) सम्बन्धित उपमहानगरपालिकाको विद्यालय निरिक्षक - सदस्य
(ग) माध्यमिक तहको शिक्षक छनौट गर्नु परेमा सम्बन्धित विषयमा स्नातकोत्तर गरेको र अन्य तहका लागि कम्तिमा स्नातकतह उत्तिर्ण गरी सम्बन्धित तहको १० महिने वा सो सरह तालिम हासिल गरी विषय विज्ञमा सूचिकृत व्यक्तिहरु मध्येबाट उपलब्ध भए सम्म १ जना महिला समेतको प्रतिनिधित्व हुने गरी व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको विषय विशेषज्ञ २ जना -सदस्य
(घ) सम्बन्धित विद्यालयको प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव

परिच्छेद-३

शिक्षक छनौट सम्बन्धि प्रकृया

३.१ प्रधानाध्यापकको नियुक्तिका लागि सिफारिस गर्न बसेको परिच्छेद २ बमोजिमको शिक्षक छनोट समितिको बैठकमा सो विद्यालयको प्रधानाध्यापक उम्मेद्वार भएमा उपलब्ध बरिष्ठतम शिक्षकलाई सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समितिले सदस्य सचिव भई कामकाज गर्न तोक्नेछ ।

३.२ सामुदायिक विद्यालयमा एक मात्र शिक्षक रहेको र निज स्वयं नै उम्मेद्वार हुने अवस्था भएमा सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा उपमहानगरपालिकाको आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा इकाई प्रमूखले अन्य विद्यालयको प्रधानाध्यापकलाई सदस्य सचिव भई कामकाज गर्न तोक्नेछ ।

३.३ उपनियम(१)बमोजिमका मनोनित सदस्यको पदावधि शिक्षक छनौट प्रकृया पूरा गरी विद्यालय व्यवस्थापन समिति समक्ष शिक्षक नियुक्तिका लागि सिफारिस गरेमा स्वतः पदावती समाप्त हुनेछ ।

३.४ शिक्षक छनौट समितिको सचिवालय सम्बन्धित विद्यालय वा शिक्षक छनौट समितिले तोकेको स्थानमा हुनेछ ।

३.५ शिक्षक छनौट समितिले शिक्षक छनोटका लागि लिईने लिखित तथा अन्तर्वार्ता परीक्षाको केन्द्र समितिले तोकेको स्थानमा हुनेछ तर प्राविधिक धारका विषय अध्यापन गर्ने शिक्षक/प्रशिक्षक छनोट गर्दा प्रयोगात्मक परीक्षा सम्बन्धित विषयको प्रयोगशाला(Lab) भएको स्थानमा राख्नु पर्नेछ ।

३.६ विषयविशेषज्ञको छनौट गर्दा योग्यता पुगेका व्यक्तिहरुको स्वीकृत विषय विशेषज्ञ सूचीबाट गोलाप्रथाद्वारा छनौट गर्नुपर्नेछ ।

३.७ शिक्षक छनौट समितिको बैठक सम्बन्धि कार्यविधि सो समितिले आफै निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

३.८ सूचीकृत विषय विशेषज्ञहरु स्रोत व्यक्ति भए सम्बन्धित स्रोत केन्द्र भित्र र सम्बन्धित विद्यालयका शिक्षक विषय विशेषज्ञको रुपमा मनोनित हुन पाईने छैन ।

३.९ विषयविशेषज्ञको लागि उपमहानगरपालिकाले शैक्षिकसत्रको शुरुमा आवेदन माग गर्न सक्नेछ र विषयविशेषज्ञको सूचीलाई अद्यावधिक गरिनेछ ।

३.१० उपमहानगरपालिकाबाट स्वीकृत गरिएको यस कार्यविधिलाई शिक्षक छनौट समितिले पूर्णरुपमा पालना गर्नुपर्नेछ ।

३.११ विषयविशेषज्ञको सूचीमा सूचीकृत हुनका लागि इच्छुक प्रत्येक व्यक्तिले आयोगले निर्धारण गरेको पाठ्क्रम अनुसारका सम्बन्धित तह तथा विषयको २, २ थान उत्तरकुञ्जीका सहितको प्रश्नपत्र यस उपमहानगरपालिकामा बुझाउनु पर्नेछ ।

३.१२ विषय विशेषज्ञद्वारा निर्मित प्रश्नलाई कार्यकारी अधिकृतले आबश्यकतानुसार सम्बन्धित विषयको विषयविशेषज्ञ समेत समावेश गरी परिमार्जित (मोडेरेसन) गरी प्रश्नपत्रलाई अन्तिम रुप दिई सिलबन्दि गरेर प्रश्नपत्र बैंकमा राख्नेछ । उक्त मोडेरेसन गर्दा लाग्ने खर्च उपमहानगरपालिकाबाट नियमानुसार व्यवस्था गरिनेछ ।

३.१३ कुनै विद्यालयमा शिक्षक, विद्यालय कर्मचारी, प्रधानाध्यापक पदको रिक्त दरबन्दी हुन गएमा र निजी स्रोत शिक्षकको व्यवस्थापन गर्नुपरेमा (निजीको हकमा तलव स्रोतको समेत आँकलन गरी) उपमहानगरपालिकाबाट अनुमतिपत्र प्राप्त गरी खुला प्रतिस्पर्धाका लागि १५ दिनको समय दिई सम्बन्धित विद्यालयले विद्यालयको सूचनापाटी, घोराही उपमहानगरपालिकाको कार्यालय, सार्वजनिक स्थान तथा स्थानीय पत्रपत्रिकामा सूचना प्रकाशन गरी सो को मुचुल्का वा भर्पाई लिएर विज्ञापन प्रकाशन गर्नुपर्नेछ । यसरी विज्ञापन गर्दा पहिलो साता शिक्षक सेवा आयोगद्वारा अस्थायी करार सूचीमा सूचिकृत उम्मेद्वारबाट दरखास्त आह्वान गर्ने र सो अवधिमा कुनैपनि उम्मेद्वारको दरखास्त नपरेमा आठौं दिनबाट तोकिएको योग्यता पुगेको उम्मेद्वारबाट दरखास्त दिने व्यवस्था मिलाउने ।

३.१४ उपनियम (३.१३) अनुसारको विज्ञापन सामान्यतया प्रत्येक महिनाको १ र १५ गते प्रकाशन गरिनेछ ।

३.१५ दरखास्त प्राप्त भईसकेपछि छानविन गरी रीत पुगेको दरखास्तलाई दर्ता गरी दरखास्तवालालाई प्रवेशपत्र प्रदान गर्नुपर्नेछ । साथै स्वीकृत नामावलीको सूची टाँस गरी उम्मेद्वारलाई लिखित तथा अन्तर्वार्ताको मिति समेत जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

३.१६ दरखास्त शुल्क शिक्षक सेवा आयोगले तोके भन्दा बढि हुने छैन ।

परिच्छेद ४

परीक्षा, अन्तर्वार्ता र योग्यताक्रम सम्बन्धी व्यवस्था

४.१ परिच्छेद ३ मा व्यवस्था भए अनुसार शिक्षक छनौट समितिले परीक्षा हुने मिति, समय र केन्द्र तोक्नेछ र परीक्षा संचालन गर्नेछ । सामान्यतया परीक्षा प्रत्येक महिनाका ५ र २० गते हुनेछ ।

४.२ समितिले लिने लिखित परीक्षाको पूर्णाङ्क १००, अर्न्तवार्ता २५ र आवश्यकतानुसार प्रयोगात्मक परीक्षा २५ अंकको हुनेछ । परीक्षाको उत्तिर्णाङ्क ४० प्रतिशत हुनेछ ।

४.३ उपमहानगरपालिकाको प्रमूख प्रशासकीय अधिकृतको जिम्मामा रहेको सिलबन्दि प्रश्नपत्र बैंकबाट विद्यालय निरिक्षकको रोहवरमा प्रधानाध्यापक र छनोट समितिको संयोजकले परीक्षा संचालन हुनु भन्दा १ घण्टा अगाडि सिलबन्दि खाम छनौट गर्नेछन् ।

४.४ उपनियम ४.३ अनुसारको प्रश्नपत्र अधिकृतस्तरको प्रतिनिधिको रोहबरमा गोप्यरुपमा फोटोकपी गरी परीक्षा संचालन गर्नुपर्नेछ। परीक्षा संचालन गर्न विषयविशेषज्ञको उपस्थिति अनिवार्य हुने छैन।

४.५ उपमहानगरपालिकाको विद्यालय निरिक्षकको रोहवरमा सम्बन्धित परीक्षा केन्द्रको हाता भित्र सम्बन्धित विषय विशेषज्ञद्वारा उत्तर पुस्तिका परीक्षण गराइनेछ।

४.६ अन्तर्वार्ताको अंक विभाजन गर्दा शिक्षा आयोगले स्थायी शिक्षक छनोटका लागि तोके अनुसार हुनेछ । सामान्यतया अर्न्तवार्तामा ३.५ भन्दा कम र ७.५ भन्दा बढि अंक दिन पाइने छैन । सो भन्दा बढी वा घटी दिनुपरेमा सबै सदस्यले कारण खुलाई मुचुल्का गर्नुपर्नेछ।

४.७ विषयको प्रकृति हेरी आवश्यक ठानेमा समितिले प्रयोगात्मक परीक्षा लिनेछ। तर लिखित परीक्षा अगाडि वा अन्तर्वार्ता पछि प्रयोगात्मक परीक्षा लिन पाइने छैन।

४.८ लिखित र आवश्यकतानुसार प्रयोगात्मक परीक्षा लिईसकेपछि उत्तिर्ण सबैभन्दा बढि अंक प्राप्त गर्ने उम्मेद्वार मध्येबाट देहायको अनुपातमा उत्तिर्ण उम्मेद्वार थप गरी अन्तर्वार्ताको लागि उम्मेद्वारको नाम वर्णानुक्रम अनुसार प्रकाशित गरिनेछ।

रिक्त पद संख्या	**थप हुने संख्या**
१ देखि ५	२
६ देखि १०	३
११ देखि १५	४
१६ देखि २०	५
२१ देखि २५	६
२६ देखि ३०	७
३१ देखि ३५	८
३६ देखि ४०	९
४१ र सो भन्दा माथि	२०%

तर अन्तिम क्रम संख्यामा १ जना भन्दा बढी उम्मेद्वारले बराबर अंक प्राप्त गरेमा त्यस्तो सबै उम्मेद्वारको नाम प्रकाशन गरिनेछ।

४.९ उपनियम ४.२ बमोजिम उत्तिर्णाङ्क प्राप्त गर्ने उम्मेद्वार आबश्यक संख्यामा नभएमा जतिजनाले उत्तिर्णाङ्क प्राप्त गरेका छन् त्यति नै उम्मेद्वारको नाम प्रकाशन गरिनेछ।

४.१० शिक्षक छनौट समितिले लिखित (आबश्यकतानुसार प्रयोगात्मक परीक्षा) , अन्तर्वार्ता परीक्षाबाट सबैभन्दा बढी अंक प्राप्त गर्ने उम्मेद्वारको नाम नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्नुपर्नेछ। यसरी परिणाम प्रकाशन गर्दा दोश्रो बढी अंक प्राप्त गर्ने उम्मेद्वारको नाम वैकल्पिक सुचीमा राख्नुपर्नेछ।

४.११ शिक्षक छनोट समितिले सिफारिस गरेका उम्मेद्वारलाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिले नियुक्ति गरी सो को जानकारी उपमहानगरपालिकाको शिक्षा शाखामा दिनुपर्नेछ।

४.१२ देहायको अवस्थामा विद्यालय व्यवस्थापन समितिले वैकल्पिक सूचीमा रहेका उम्मेद्वारलाई नियुक्त गर्न सक्नेछ -

(क) सिफारिस गरेको उम्मेद्वारले ३० दिन भित्र नियुक्ति नलिएमा।

(ख) सिफारिस गरेको उम्मेद्वारको मृत्यु भएमा , निजले राजिनामा दिएमा।

(ग) नियुक्ति पत्र बुझ्केको मितिले १५ दिनभित्र हाजिर नभएमा।

तर शिक्षक छनोट समितिले सिफारिस गरेको १ वर्ष नाघेपछि कुनैपनि वैकल्पिक उम्मेद्वारलाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिले नियुक्त गर्न सक्ने छैन।

४.१३ नियम ४.१२ बमोजिम नियुक्ति भएको वैकल्पिक उम्मेद्वारको जानकारी सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समितिले उपमहानगरपालिकालाई दिनुपर्नेछ।

४.१४ शिक्षक छनौट सम्बन्धि सम्पुर्ण निर्णयहरु निर्णय पुस्तिकामा अनिवार्य रुपमा लेखिएको हुनुपर्नेछ।

४.१५ छनोट समितिका पदाधिकारी वा विषय विज्ञ र उम्मेद्वारका वीच कानुनले तोके अनुसारको नजिकको नाता सम्बन्ध रहेको अवस्थामा उक्त नाता पर्ने व्यक्ति समितिमा रहने छैन।

४.१६ समितिका पदाधिकारी वा विषय विज्ञले प्रति बैठक रु. १००० (एक हजार) भन्दा बढी पारिश्रमिक लिन पाउने छैन। साथै यसरी कामका सन्दर्भमा ३ पटक भन्दा बढी बैठक बस्न पाईने छैन। तर उत्तरपुस्तिका परीक्षण, प्रश्नपत्र निर्माण वापत अतिरिक्त पारिश्रमिक दिन सकिनेछ।

४.१७ परीक्षा सम्बन्धि तोकिएको सम्पूर्ण खर्चको व्यवस्था सम्बन्धित विद्यालयले गर्नुपर्नेछ।

परिच्छेद ५
करारमा शिक्षक नियुक्ति सम्बन्धी व्यवस्था

५.१ उपमहानगरपालिकाबाट दरबन्दी रिक्त रहेको व्यहोरा प्रमाणित गराई अनुमति लिएर मात्र करारमा शिक्षक नियुक्तिका लागि विज्ञापन गर्न सकिनेछ । प्राथमिक (१-५) आधारभुत (६-८) र माध्यमिक तह (९-१२) मा विषय मिल्ने गरी मात्र करारमा शिक्षक नियुक्ति गर्न सकिनेछ ।

५.२ विद्यालय व्यवस्थापन समितिले शिक्षक छनौट समितिको सिफारिसमा बढिमा १ शैक्षिकसत्रका लागि कुनै व्यक्तिलाई करारमा शिक्षक नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

५.३ करारमा शिक्षक नियुक्त भएको १ शैक्षिकसत्र भित्रपनि सो पदमा स्थायी पदपुर्ति नभएमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिले यसरी पदपुर्ति नभएसम्मका लागि १ पटकमा १ वर्षमा नबढाई करारको म्याद थप्न सक्नेछ । यसरी म्याद थपेको जानकारी विद्यालयले उपमहानगरपालिकालाई दिनुपर्नेछ ।

५.४ यस कार्यविधि बमोजिमको प्रक्रिया नपुर्याई शिक्षक, विद्यालय कर्मचारी नियुक्त गरिएमा उपमहानगरपालिकाको विद्यालय निरिक्षक/शिक्षा हेर्ने अधिकारीले त्यसरी नियुक्त भएको ६ महिनासम्म त्यस्तो निर्णय बदर गर्न वा आबश्यक कारवाही गर्न उपमहानगरपालिका समक्ष सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद ६
विविध

६.१ यस कार्यविधि बमोजिम कार्यसम्पादन गर्दा कुनै द्विविधा वा वाधा उत्पन्न भएमा उपमहानगरपालिका कार्यपालिकाको निर्णयानुसार हुनेछ ।

६.२ यस कार्यविधिमा उल्लेख नभएका विषयका हकमा शिक्षा ऐन २०२८ (नवौं संशोधन), शिक्षा नियमावली २०५९ र शिक्षक सेवा आयोगको नियमावलीमा भएको व्यवस्था अनुसार हुनेछ ।

६.३ यस कार्यविधिमा उल्लेख भएका कुनैपनि प्रावधान प्रचलित ऐन-कानुनसँग बाझिएमा बाझिएको हदसम्म स्वतः खारेज हुनेछ ।